

»DANAŠNJA PODOBA SLOVENIJE IN NJEN POGLED NA SVET«

Bivši predsednik republike Milan Kučan je bil gost Kitajske

Peking, 1. december 2003

Govoriti o Sloveniji na Kitajskem je zahtevna naloga. Zahteva predvsem miselni preskok človeka, ki ni vajen velikih razsežnosti Kitajske – človeških, kulturnih prostorskih, geografskih, gospodarskih, zgodovinskih in ekoloških in ki zgolj posredovano, iz literature, ne pa tudi izkustveno, pozna njeno bogato zgodovino, kulturo in civilizacijsko tradicijo.

Zdi se mi zato koristno na začetku povedati od kod prihajam in na kratko predstaviti Republiko Slovenijo, katere predsednik sem bil 10 let, vse od njene ustanovitve.

Republika Slovenija leži na stičišču srednje Evrope, apeninskega in balkanskega polotoka, Podonavja in Jadranskega morja. Meji na Italijo, Avstrijo, Madžarsko in Hrvaško. Ima dva milijona prebivalcev in meri 20.273 km².

Kot samostojna država je nastala po razpadu Jugoslavije 1991 leta. Vendar smo Slovenci star evropski slovanski narod. Prvi zapis v slovenskem jeziku sega v 10. stoletje, prvo tiskano knjigo smo dobili 1550 leta, prevod Biblije v slovenskem jeziku pa 1584 leta. Do konca 1. svetovne vojne smo živeli v zgodovinskem okviru Avstroogrške monarhije, po letu 1918 pa v okviru Jugoslavije kot eden njenih konstitutivnih narodov vse do njega razpada. Po 11 letih samostojnega državnega življenja bo Slovenija prihodnje leto postala članica EU in NATO.

Teh nekaj identifikacijskih dejstev se mi je zdelo vredno povedati, kajti v Evropi, v primerjavi s Kitajsko, imata čas in prostor drugačna razsežja. V kitajskih očeh je Slovenija najbrže videti kot mikroentiteta in mikroidentiteta, vendar je takih in še manjših v Evropi več. Specifično težo držav, njihovo moč in vpliv, vsaj v evropskih okvirih, določa vrsta dejavnikov, med katerimi so fizična razsežja sicer pomembna, a nikakor edina in tudi ne najpomembnejša.

Za slovensko sedanost so bila ključna 80-ta leta prejšnjega stoletja, ko so v Evropi začeli prevladovati novi tokovi zgodovine. Po smrti predsednika Tita leta 1980 se je v Jugoslaviji poglobljala kriza, ki je imela politična, gospodarska, socialna in duhovna ter moralna razsežja. Vrednote skupnega življenja so bile izničene, nadomestila jih je hegemonistična težnja politične elite, zlasti največjega naroda. Na različno iskanje

izhodov iz krize so vplivali tudi procesi, ki so pripeljali do krize evropskega socialističnega sveta in do zrušitve berlinskega zidu ter konca bipolarnega sveta. V dilemah in protislovjih tistega časa se je Slovenija odločila, da uveljavi pravico do samoodločbe in ustanovi samostojno državo.

Slovenija je v teh letih šla skozi nekaj zelo zahtevnih procesov. Ti so se med seboj tesno prepletali. Oblikovali so današnjo podobo države in v največji meri določajo tudi njena stališča do dogajanj v Evropi in svetu. To so:

1. proces substancialne spremembe političnega in gospodarskega sistema
2. proces vključevanja Slovenije v evropske in evroatlantske povezave
3. proces vključevanja v svetovne politične in gospodarske tokove
4. proces ustanavljanja lastne države in oblikovanje njene podobe

1. O tranziciji.

Ta proces kaže podobne, čeprav ne povsem enake značilnosti kot v vseh drugih državah srednje in vzhodne Evrope, ki so nekoč spadale v sovjetski oziroma vzhodni politični blok. Korenine razlik sežejo daleč nazaj v različne poglede na modele socialističnih družb, ki so pripeljale do znanega spora Tito – Stalin in do resolucije Informbiroja, s katero je bila Jugoslavija izključena iz socialističnega bloka. Od tedaj je hodila samosvojo, veliko bolj odprto pot. To je Sloveniji omogočilo, da je še pred letom 1991 šla po poti evolutivnega razvoja in je v svoj družbeni sistem vključevala elemente svobodnega trga ter politične pluralne demokracije. Gospodarsko in politično se je močno odprla na Zahod. Spodbujala je individualna hotenja in energije, ki sta značilni za Slovence in jih povezovala v skupno sinergijo. Visoka stopnja individualnosti in hkrati solidarnosti je omogočila, da smo uspešno zmogli reforme, ki so spremenile podobo Slovenije.

Gospodarstvo. To se je spremenilo iz socialističnega v kapitalistično, iz državnoplanskega v tržnega, iz distributivnega v konkurenčno. Iz gospodarstva, v katerem je bilo težko narediti in lahko prodati, v gospodarstvo, v katerem je lahko narediti, a težko prodati. Iz regionalnega v odprto gospodarstvo. Iz industrijskega v postindustrijsko in storitveno. Iz najbolj razvitega dela gospodarstva Jugoslavije, kjer je imela zagotovljen trg, na katerem je prodalo 1/3 svoje proizvodnje in v državah nekdanje SEV, v gospodarstvo, ki si je moralo z velikimi napori priboriti delež na zahtevnih zahodnih konkurenčnih trgih. Tam danes proda oz. ustvari 2/3 svojega nacionalnega BDP. V letu 2002 je bil bruto družbeni produkt na prebivalca v Sloveniji 11 690 Eur, kar pomeni, da je BDP na prebivalca po kupni moči znašal po prvi oceni 74% BDP na prebivalca po kupni moči v Evropski uniji.

Lastnina. Iz družbene lastnitve vseh, ki so jo v imenu in interesu vseh upravljala socialistična podjetja z organi delavskega samoupravljanja, se je spremenila v lastnino zasebnih lastnikov, ki jo v njihovem interesu upravljajo menadžerske ekipe. Lastninjenje realnega sektorja gospodarstva, zlasti industrije, je končano. Zdaj tečejo procesi privatizacije finančnega sektorja, bank in zavarovalnic, energetike, telekomunikacij in prometne infrastrukture. Slovenski model privatizacije je upošteval družbeno naravo nekdanje lastnine in potrebo po socialni koheziji družbe. Od tod tudi delničarske pravice, ki so jih dobili vsi državljani. Pozitivne vrednote socialistične družbe so pri tem imele svoj vpliv.

Sprememba lastnine in sprostitev iniciative kapitala je zahtevala vzpostavitev svobodnega trga z vsemi njegovimi mehanizmi in institucijami – finančnimi institucijami, borzo, vrednostnimi papirji, nadzornimi institucijami. Pokazalo se je, da je tranzicija lastnine najzahtevnejša med vsemi reformnimi operacijami. Posega zelo globoko v miselnost, navade in vrednostni sistem ljudi. Na drugačno osnovo postavlja tudi socialno varnost. Iz sistema, ko je socialno varnost, vključno z zaposlenostjo, zagotavljala država, socialna varnost zdaj vse bolj temelji na odgovornosti posameznika in na socialnem partnerstvu med državo, delodajalci in delojemalci. Tako je slovenska družba še vedno socialno razmeroma stabilna in integrirana, brez velike socialne izključenosti in velikih socialnih razlik. Tranzicijo je opravila na spoznanju, da maksimiranje dobička oz. koristi lastnikov – delničarjev niso edini in vselej veljavni motiv uspešnega gospodarjenja.

Tranzicija se je opravila ob vstopanju tujega kapitala. Delež tujih investicij znaša 1900 EUR po glavi prebivalca. Slovenija ima stimulativen sistem spodbujanja tujih investicij, ki tujcu daje položaj domačega investitorja. Hkrati pa uveljavlja prepričanje, da so za nacionalno identiteto potrebni tudi gospodarski in finančni temelji.

Politična tranzicija, katere bistvo je uvedba večstrankarske parlamentarne demokracije, svobodnih strankarskih volitev ter visoka promocija človekovih pravic, se je zgodila na mehek način. O tem je, enako kot o drugih vidikih tranzicije, obstojalo politično soglasje vseh političnih sil in vsega naroda. To je bilo potrjeno s prvimi demokratičnimi večstrankarskimi volitvami spomladi leta 1990 in sprejetjem Ustave jeseni 1992. Ustava odraža vse demokratične standarde sodobnih evropskih družb. V Ustavo se zdaj vgrajujejo načela, ki jih zahteva skupno življenje v EU.

Procesi gospodarske in politične tranzicije so bili v Sloveniji hitrejši in manj stresni kot v državah, ki so bile pod vplivom Sovjetske zveze. Razlog je značaj jugoslovanskega socializma, ki je celovito povezoval gospodarske, politične, nacionalne in socialne vidike družbenega življenja in veliko večja odprtost in povezanost Slovenije kot najbolj zahodnega dela prejšnje države z zahodnim svetom, posebej še z njegovimi tržišči in demokratičnim izročilom.

2. Proces evropeizacije.

Ta je bil logična posledica odpiranja slovenske družbe in povezovanja slovenskega gospodarstva z razvitimi evropskimi tržišči. Slovenija si je že leta 1990, ko se je po neuspešnih poskusih posodobiti Jugoslavijo na plebiscitu izrekla za samostojno državo in za razdružitve z nekdanjo skupno državo, postavila kot strateška cilja vključitev v procese evropskega združevanja, posebej v EU in NATO. Oba cilja je Slovenija uspešno dosegla. Uspešno je z nekaj izjemami končala pogajanja o članstvu v EU. V polnopravno članstvo bo sprejeta 1. maja 2004. Leta 2005 naj bi vstopila v zono EUR-a. Povabljena je tudi v polnopravno članstvo v NATO, ki se bo uresničilo prihodnje leto.

Zaradi svojega geopolitičnega položaja, ki je strateško in prometno, posebej še z vidika političnih, gospodarskih povezav in kulturnih vplivov izredno pomemben in ki ga je v času hladne vojne najbolj surovo delila železna zavesa, je Slovenija zelo zainteresirana, da se čimprej odpravijo posledice nekdanjih blokovskih delitev. Prav tako si aktivno prizadeva, da ne bi prišlo do novih, zlasti do delitve na razvito bogato in nerazvito revno ter na varno in nestabilno Evropo. To bi poleg posledic za življenje samih Evropejcev,

bistveno zmanjšalo možnosti Evrope, da bi bila v današnjem svetu vpliven in odgovoren dejavnik, ustrezno njeni gospodarski moči in kulturni tradiciji. To so stalnice slovenskega političnega delovanja v Evropi. Prevladuje prepričanje, da Evropa zmore živeti v različnosti, sožitju, medsebojnem spoštovanju in toleranci. Na teh načelih iz svoje civilizacijske tradicije se bo lahko oblikovala kot gospodarska, pa tudi kot politična entiteta, ki bo sposobna biti sogovornik drugim regijam sveta in planetarne ekonomije. Zaradi svoje različnosti je sposobna sodelovati in tekmovati. S teh vidikov presojamo proces širitve EU, v katerem aktivno sodelujemo, pa tudi odnose med EU, NATO in Rusijo.

Zaradi raznovrstnosti političnih, gospodarskih in kulturnih entitet na evropskem kontinentu pripisuje Slovenija posebno prioriteto zlasti povezovanja v Srednji Evropi in na Balkanu oz. Jugovzhodni Evropi.

Srednja Evropa je kulturni, gospodarski in socialni prostor med evropskim zahodom in vzhodom, v katerem smo se Slovenci kot narod formirali. Tu so naše zgodovinske korenine in povezave. Na našo kulturno podobo je vplivala soseščina Čehov, Poljakov, Italijanov, Nemcev, Avstrijcev in Madžarov, narodov, ki so živeli dolga stoletja skupaj v Avstroogrski monarhiji. Srednjo Evropo je geografsko in politično težko povsem natančno definirati. Zato morda kot najbolj ustrezna velja definicija madžarskega pisatelja Györgya Konrada, da je Srednja Evropa vsakokratno stanje duha ljudi, ki na tem prostoru živijo. To se je povsem nazorno pokazalo po padcu železne zavesse in koncu hladne vojne, ki je prav ta prostor najbolj surovo delila, saj je recimo v politično Vzhodno Evropo uvrstila tudi Poljake, Čeha, Slovake in Madžare, torej narode z zahodno demokratično tradicijo. Prostor Srednje Evrope, o katerem do padca Berlinskega zidu v političnem smislu ni bilo mogoče govoriti, se je takoj po padcu zidu znova povezal. Takoj je oživela npr. Višegrajska skupina držav. Nastali sta CEFTA (sporazum o svobodni trgovini) in Srednjeevropska iniciativa. Povsod v teh povezavah Slovenija aktivno gospodarsko, kulturno in politično sodeluje. Sodeluje tudi z višegarjskimi državami Poljsko, Češko, Slovaško in Madžarsko. Posebej pomembna je v tem prostoru gospodarska prisotnost Slovenije. Ne le v trgovinski menjavi, tudi z investicijami in joint-venture ter konw-how povezavami. To velja tudi za Rusijo in srednje azijske države nekdanje sovjetske zveze, posebej Kazahstan. Kitajska je zaradi svojega pomena za Slovenijo bila in ostaja velik izziv. Obisk predsednika vlade Antona Ropa prav v tem času je za to nov dokaz.

Poseben interes ima Slovenija tudi za Balkan, za preostale države, ki so nastale na tleh nekdanje Jugoslavije. To je prostor, ki ga zaradi 70 let skupnega življenja dobro poznamo. Slovenija je imela v iskanju rešitev krize in načina mirnega izhoda aktivno vlogo. Potem, ko ni bilo več integrativne ideje in vrednot, ki bi združevala narode južnih Slovanov v skupno državo, pa Slovenija ni bila pripravljena pristati na hegemonijo srbske politične elite, ki je hotela drugim vsiliti svoje razumevanje Jugoslavije kot nedemokratične, centralistične, avtokratske države. Tudi zdaj, ko v večini delov nekdanje Jugoslavije še vedno prevladuje stanje niti vojna niti mir, ima pobudo pri iskanju politične prihodnosti Balkana in sodeluje v vseh mednarodnih aktivnostih, zlasti v Paktu stabilnosti, v Skladu za razminiranje, v Fundaciji za psihofizično rehabilitacijo otrok, ki jih je prizadela vojna. Bila je tudi pobudnica tovrstnih akcij OZN, ko je bila članica Varnostnega sveta, ki mu je tudi uspešno predsedovala. Slovenija se zaveda svoje soodgovornosti za mirno in varno življenje na tem prostoru, saj nanj z mejo z Republiko Hrvaško neposredno meji. Z državami, ki so nastale na tleh nekdanje Jugoslavije, je Slovenija ohranjala žive stike, tudi gospodarske in kulturne. Ta

gospodarstva so bila slovenskemu gospodarstvu komplementarna. Po prenehanju vojnih spopadov so bili obnovljeni blagovni tokovi in kulturna izmenjava. Slovenija je v teh državah pomemben investitor. Slovenci so lastniki pomembnega števila podjetij ali pa z domačimi lastniki vstopajo v solastniška razmerja. Pomembno je, da Slovenija s svojo izkušnjo iz približevanja in pogajanj z EU sodeluje s temi državami pri njihovem usposabljanju za članstvo v tej evropski integraciji.

3. Proces globalizacije

Tako kot ves svet je proces globalizacije Slovenijo zajel najprej na gospodarskem področju z globalizacijo kapitala. Slovenija se je morala prebiti in obstati na mednarodnih trgih, če je hotela preživeti. Bilo je logično, da se je odprla do mednarodnih kapitalskih tokov. To je bilo neizogibno, tudi zaradi spreminjanja neugodne gospodarske, predvsem industrijske strukture, v kateri so bile močno prisotne tradicionalne delovno intenzivne panoge – tekstilna, usnjarska, lesna. Nujno pa je bilo tudi zaradi posodabljanja tehnologije, kompjuterizacije, informacijskih in procesnih tehnologij, sodobne organizacije dela in izobraževanja menadžmenta.

Prek vstopanja slovenskega gospodarstva v proces globalizacije sveta se uveljavljajo v Sloveniji spoznanja o prednostih in priložnostih, pa tudi o izzivih in nevarnostih globalizacije. Oblikujejo se tudi stališča do globalnega sveta in njegove prihodnosti. Močan vpliv imajo na ta stališča tudi dogajanja po 11. septembru 2001, še posebej vojaška intervencija v Iraku in naraščanje organiziranega mednarodnega kriminala, ilegalne migracije ter ekološke katastrofe. To dogajanje je razkrilo očitno prepletenost in usodno soodvisnost sodobnega sveta. Njegovo globalizacijo določajo predvsem interesi kapitala prek globalnih gospodarsko-finančnih struktur. Te narekujejo tempo in način razvoja, ki mu ne morejo vsi enako slediti. Razlike v svetu, prepad med bogatimi in revnimi se tako povečujejo. Različne možnosti dostopa do komunikacijsko informacijske tehnologije ter do znanja, potrebnega za njeno uporabo, te razlike še povečujejo. T.i. enake možnosti se spreminjajo v neenakost, namesto sodelovanja in solidarnosti prihaja do rivalstva. Problem neenakosti in še posebej izključitve celih družbenih skupin, držav in celo kontinentov povzroča napetosti, odpira prostor fundamentalizmu in tudi terorizmu. To postaja dolgoročno temeljno vprašanje varnosti v svetu.

Dejstvo je, da globalnosti in soodvisnosti sveta ni ustrezno razvita tudi globalna odgovornost. Da ni sledilo ustrezno razvijanje učinkovitega upravljanja sveta in njegovih institucij ter norm, ki naj bi bilo takemu upravljanju v oporo. OZN je v krizi. Namesto multilateralizma, ki naj bi okrepil vlogo OZN in utrdil potrebne reforme, se uveljavlja unilateralizem. Nerazveseljiva je ugotovitev, da so imeli Združeni narodi v času hladne vojne večji vpliv, ugled in avtoriteto kot danes. V današnjem rastočem riziku vojn in terorizma bi bila avtoriteta OZN neizogibna, da bi ukrotili rastoče nasilje in barbarstvo.

Očitno je, da upravljanje nastajajočega novega sveta zahteva temeljite prilagoditve, ki bodo vzpostavile globalno odgovornost človeštva za svojo prihodnost in za prihodnost življenja na planetu sploh. To pa pomeni tudi opredelitev in zavarovanje javnega bogastva sveta, predvsem pa zahteva celovitost razumevanja in uveljavljanja fenomena človekovih pravic tako, da ekonomske, socialne in kulturne pravice ne bodo tako ostro

ločene od državljskih in političnih pravic. Pri tem bo nujno spoštovati razlike v razumevanju tega fenomena, ki temeljijo v različni tradiciji velikih človeških kultur.

Razumljivo je, da teh sprememb ne bo mogoče izpeljati, če ne bo resnega napora, da bi prišli do skupnega etičnega temelja, ki bi služil kot vodilo in kriterij ravnanj. Sprememb ne omogoča niti pritrjevanje absolutnemu relativizmu niti poskusi, da bi potrebno univerzalno etiko utemeljili v celoti na temelju zahodne evroameriške civilizacije, ki jih v drugih delih sveta doživljajo kot svojevrstni duhovni hegemonizem. Univerzalnost vrednot je lahko zgrajena le skozi dialog med civilizacijami. V izhodišče dialoga bo skladno s spoznanji o soodvisnosti sveta moralo biti postavljeno zlato načela sožitja v človeški družbi, načelo solidarnosti "ne stori drugemu ničesar, kar ne želiš, da drugi storijo tebi". To načelo pa implicira spoštovanje človekove osebnosti in človekovega življenja ter spoštovanje mrtvih. Zapletenih problemov sodobnega sveta ni mogoče reševati drugače kot z dialogom. Ta je pogoj za preživetje. Drugače se bo človeški svet spremenil v vojno vseh proti vsem, v kateri bodo zmagali močnejši v škodo šibkejših. Antiglobalizacijska gibanja so dovolj resna opozorila. Ne gre v tem dialogu za to, da bi se odrekli lastni tradiciji in etosu. Gre za to, da ga obogatimo s prepričanji drugih.

Načelo dialoga in načelo solidarnosti sta ključ za reševanje problemov sodobnega sveta. Če se tisti, ki danes v svetu odločajo – gospodarstveniki, finančniki, politiki ne bodo čutili zavezane načelu solidarnosti in če ne bodo sposobni sprejeti dialoga, lahko sicer zgradijo funkcionalno družbo, vendar bo ta postopoma, a zanesljivo degradirala in vodila do uničenja. Fizična prisila, ki temelji na orožju, ni rešitev. Silo orožja je treba premagovati z močjo dialoga, ki kljub zahtevnosti odnosov v sodobnem svetu ostaja edina resnična alternativa reševanja njegovih težav, dilem in stranpoti. Slovenija je vključena v razprave o teh vprašanjih posebej v okviru OZN in v KEVS, ki ji bo leta 2005 tudi predsedovala.

4. Proces oblikovanja lastne države.

To je tisto, kar najbolj bistveno razlikuje Slovenijo od drugih tranzicijskih držav. Tudi zato, ker je ta proces sovpadal z nasilnim razpadom nekdanje skupne jugoslovanske države. Nasilje je povzročila aroganca in nepripravljenost nekdanjega beograjskega režima na miren in demokratičen izhod, potem ko možnosti za skupno življenje ni bilo več. Slovenija je sprejela odločitev, da uresniči svojo pravico do samoodločbe in formira svojo lastno samostojno državo potem, ko se je zaradi vse globlje politične, gospodarske in moralne krize in nesposobnosti, da se poiščejo rešitve, pokazalo, da se je Jugoslavija kot državna tvorba, ki je bila posledica izida obeh svetovnih vojn, preživela. Slovenija je svojo odločitev utemeljila s plebiscitom leta 1990. Njegov rezultat prek 80% glasov za samostojno državo je udejanjila z razglasitvijo samostojnosti 1991. To si je prizadevala storiti z uporabo legalnih ustavnopravnih in legitimnih sredstev, nekonfliktno, sporazumno z drugimi republikami in z ureditvijo vseh razmerij iz nekdanje življenja v skupni državi. Tako kot je to predlagala mirovna konferenca o Jugoslaviji leta 1991. Vojne proti Bosni in Hercegovini, na Hrvaškem in na Kosovu so to oteževale, vendar je zdaj ta proces skorajda končan. Tečejo le še pogajanja o premoženjskih razmerjih.

Slovenija je po razglasitvi samostojnosti morala oblikovati vso državno infrastrukturo – diplomatsko mrežo, vojsko, policijo, carino, davkarijo. Morala je dobiti mednarodno priznanje. Včlanila se je v mednarodne organizacije, najprej v OZN, kjer je že bila tudi uspešna in aktivna članica Varnostnega sveta.

Slovenija ima celovit pravni sistem. Ta je povsem usklajen s pravom EU. Ima pravosodje, institucije, ki nadzorujejo trg vrednostnih papirjev, preprečujejo onemogočanje konkurence, korupcijo, pranje denarja in aktivno spopadanje z vsemi oblikami organiziranega mednarodnega terorizma in kriminala. Je članica mnogih mednarodnih organizacij, tudi WTO in EFTE, MMF, Svetovne banke in je pred vrati OECD. Izpolnjuje obveznosti, ki jih to članstvo nalaga.

Zdaj se pripravlja, da bo kot članica EU zagotovila njeno varnost na svoji južni meji, ki je postala hkrati južna meja EU, ki jo bo skladno s Šengenskim sporazumom varovala Slovenija. Upam, da ne za dolgo časa in da bo Republika Hrvaška kmalu sledila Sloveniji. S tem se bo Šengenska meja pomikala proti vzhodu Evrope in bo znak čedalje širšega območja EU.

Naj končam. Slovenija je v mojih očeh uspešna in varna država, ki zagotavlja visoko stopnjo pravne in socialne varnosti. Deluje po načelih pravne in socialne države ter tržnega gospodarstva. Zdaj, ko je s članstvom v EU in v NATO uresničila svoje strateške cilje in je s tem dobila na razpolago razvojne in gospodarske instrumente teh integracij, določa svoje nove cilje, ki jih bo uresničevala s pomočjo teh instrumentov. Med temi je vsekakor hitrejša, še posebej gospodarsko povezovanje in odpiranje v svet. Med temi cilji je tudi pomoč državam na tleh nekdanje Jugoslavije, da se čimprej usposobijo za življenje v teh integracijah. Posebej želim poudariti, da smo imeli s temi državami ob razpadu Jugoslavije enake izhodišče možnosti. Šli pa smo po različnih poteh. Slovenska pot se je izkazala za uspešno. Po Poročilu Združenih narodov o človekovem razvoju se Slovenija uvršča na 28. mesto med skupaj 173 državami. Zdaj čutimo odgovornost, da s svojo izkušnja pomagamo tudi drugim. Da pomagamo tudi tistim, ki se želijo gospodarsko ali socialno angažirati v teh državah, če to želijo skupaj z nami. Če nas želijo imeti za partnerje. Prepričani smo, da bi bile tudi izkušnje Kitajske koristne za Evropo. Najbrž bo prišlo tudi do sodelovanja EU s Kitajsko, morda tudi do poglobljenega partnerstva. Vendar je to stvar prihodnosti in konkretnih interesov.

Če sem kakorkoli spodbudil Vašo radovednost, jo bom zdaj v pogovoru z veseljem potešil. Hvala.